

УДК 061.2-057.87(477.85)«1918/1939»

АСПЕКТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДІЖНИХ ТОВАРИСТВ У НОВІ СТУДЕНТСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ (БУКОВИНА, МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД)

Кожокар М.В.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У статті проаналізовано аспекти трансформації гуртків української академічної корпорації «Запороже» в окремі молодіжні організації. Зазначено, що після її відновлення у 1920 році такі напрями, форми і методи роботи розширювалися та урізноманітнювалися, трансформувалися та консолідувалися. Доведено, що фізичне виховання є одним із найвагоміших векторів у діяльності товариства. Особливими формами діяльності стали тренування, змагання, участь у регіональних заходах. Визначено, що традиція співпраці із іншими громадськими організаціями краю виокремлюється як характерна риса більшості студентських організацій.

Ключові слова: розвиток мистецтва; виховна діяльність; фізичний гарт; форма; щорічні концерти.

Постановка проблема у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Актуальною проблемою сьогодення є забезпечення всебічного розвитку особистості, формування і вдосконалення основних норм, ідеалів, принципів, цінностей, правил поведінки студентської молоді в системі вищої освіти. Розв'язання завдань національного виховання, набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої моральної та міжнаціональної культури особистості, формування рис громадянина української держави, розвиненого духовно, фізично досконалого, із високим рівнем моральної, естетичної, правової, трудової, екологічної культури, вимагає докорінної перебудови виховної роботи у вищих закладах освіти.

Обізнаність із педагогічними ідеями та освітньою діяльністю видатних діячів минулого та їх творче використання належить до найдієвіших чинників, що зумовлюють прогрес педагогічної теорії та практики. Використання творчих пошуків та знахідок попередників дозволяє поєднати сучасне з минулим, накреслити основні тенденції майбутнього розвитку, забезпечити єдність та наступність історико-педагогічного процесу.

Звернення до історичного досвіду нашої країни є особливо актуальним у часи активних пошуків нових шляхів суспільного розвитку, що несе зміну підходів до розбудови системи вищої освіти, оскільки вона сприяє вихованню суспільної свідомості і виступає гарантом його стабільності. Висхідною умовою сучасного реформування системи національної освіти є вивчення історичного досвіду, що, дозволить спрогнозувати її функціонування у перспективі й уникнути помилок минулого. Особливий інтерес у цьому відношенні становить період кінця XIX – перша третина XX століття, який характеризується інтенсивними соціальний-економічними та культурними перетвореннями, великою кількістю реформаторських процесів у освітній галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характерною рисою сучасних розвідок громадського руху краю другої половини XIX – першої половини XX ст. стала відмова від ідеологічної штучності щодо діяльності різних громадських

спільнот західноукраїнських земель, перегляду результатів їх діяльності, відзначення активістів і діячів того часу. Питання педагогічної діяльності молодіжних організацій університетів, зокрема західноукраїнських землях XIX–XX т. стали предметом зацікавлення сучасних дослідників (О. Винничук, Т. Завгородня, В. Леник, В. Мокляк, Т. Палагнюк, Р. Пальчевський, Б. Савчук, І. Стражнікова, С. Черкасова, О. Юзик), щоправда здебільшого ці дослідження територіально обмежувались Галичиною.

До наукових праць, що виокремлюють соціально-політичне та культурне життя національних спільнот в контексті громадського руху населення Буковини відносимо дослідження О. Гнатчук, А. Горука, О. Добжанський, І. Дутчак, О. Міхаєса, М. Кушнір, М. Нікірса С. Осачука, І. Піддубного.

Різним аспектам всебічного виховання молоді Буковини досліджуваного періоду, здебільшого фізичному вихованню, приділяли увагу Н. Гнесь, В. Мужичок, Ю. Тумак, О. Цибанюк. Проте, питання організації виховання молоді в громадських студентських товариствах Чернівецького університету залишились переважно поза увагою вчених.

Завдання дослідження: проаналізувати процес виокремлення секцій з українського академічного товариства «Запороже» в окремі громадські студентські організації.

Виклад основного матеріалу. У 1920 році українська академічна корпорація «Запороже» Чернівецького університету відновлює свою роботу. Напрями виховання, форми і методи роботи, що розвивались у корпорації у міжвоєнний час розширюються і урізноманітнюються, трансформуються та консолідується. Зокрема, внаслідок активної діяльності секції копаного м'яча, зацікавлення членів організації, активної пропаганди фізичного гарту серед них, і як результат, збільшення бажаючих займатись фізичним вихованням, восени цього ж року «Запороже» засновує «Український спортовий клуб «Довбуш». Протягом двадцяти років «Запороже» систематично підтримує та підсилює фізкультурний напрям у власній діяльності, який виокремився та трансформувався в окрему організацію фізкультурного спрямування. Серед визначних «запорожців», які працювали в «Довбуші» слід згадати Ф. Єнджейовського, Ю. Завяньського, С. Буша,

Т. Суховерського, С. Бошняка, П. Козуба, В. Карповича, Р. Буша, М. Івановича, С. Будного.

Спроби вичлени фізичне виховання членів корпорації в окремому спеціалізовану спілку робились ще у 1910 році. Проте це були більше дискусії про потребу розділити напрями виховної діяльності на спортивний, мистецький, громадський та освітній. Проте, І. Суховерський у своїх споминах визначав факт неодноразового повернення до питання створення фізкультурно-спортивного клубу, метою якого стало би фізичний гарт молоді, виховання обізнаної, дисциплінованої, патріотично налаштованої молоді особи, популяризація фізичних вправ та різних видів спорту та розвиток мистецтва танцю тощо. Саме зацікавлення таких членів «Запороже» як М. Смеречинський, О. Шкраба, І. Суховерський та підтримка інших членів дозволила 5 вересня 1920 року заснувати українське спортове товариство (УСТ) «Довбуш». Назва товариства була запропонована в декількох варіантах, проте в житті одразу став використовуватись термін «Довбуш», представлений Дмитром Губка-Безбородько. У 1931 році назву українське спортивне товариство (УСТ) «Довбуш» змінено на український спортивний клуб (УСК) «Довбуш».

На початку своєї діяльності «Довбуш» «мов би був прибудовою «Запороже» [10, с. 19]. Натомість, і у подальшій своїй діяльності не зважаючи на чітке офіційне розмежування – окремі статуту, вимоги до членів, шляхи фінансування тощо, національно свідомі представники української молоді належали до обох спілок та активно приймали участь у їх діяльності. Одразу спортивне товариство організує декілька секцій з різних видів спорту. Серед них секцію футболу вважали чи не найважливішою ділянкою. Спочатку в дружині копаного м'яча виступали тільки студенти, згодом до них доєднались представники гімназій, а пізніше – робітничка молодь. Систематичні тренування на майданчику «Гореча» створили можливість подати заявку та виступити вперше на змаганнях на першість міста Чернівці весною 1921 року. Команда мала однакову форму чорного кольору із жовтим щитом та синьою буквою «Д», яку зшили дівчата-члени «Жіночої Громади». Отже, традиція співпраці із іншими громадськими організаціями краю виокремлюється як характерна риса більшості студентських організацій.

Враховуючи, що до числа членів спілки відносились національно свідомі молодь (на час заснування «Довбуша» члени українських товариств старшого віку не цікавилися спортом – М. К.), що мала досвід корпоративної діяльності, її представники вдало використовували співпрацю членів українських академічних корпорацій «Запороже» та «Чорноморе»: спільно влаштовуючи не тільки суто тіловиховні, а й комплексні заходи: «культурні» прогулянки із показовими виступами та змаганнями, благодійні вечори із виступами поетів, музикантів та поєдинками на саблях, товариський парад із виступами дівчат та гімназійної молоді. поруч Отже, співпраця із «Запороже» та українською академічною корпорацією «Чорноморе» вплинула на діяльність «Довбуша» в контексті трансформації суто фізкультурного товариства в організацію виховного спрямування.

Перший змагальний сезон 1920/1921 років дружини копаного м'яча були сезонами випро-

бовування: відсутність досвіду, недостатність гравців основного складу та лави запасних, зокрема воротаря. Рахунки матчів, у яких приймав участь «Довбуш» за цей період говорять самі за себе – 3:0; 12:0; 10:2. При чому в останньому матчі проти німецької команди «Ян», вісім голів у ворота українців було забито із далекої відстані. Необхідно додати, що тут мав місце факт саботажу деякими українцями тренувань і змагань. На пропозиції прийняти участь у команді товариства, а це б значно посилювало її, вони або відмовлялися або щоразу знаходили причини не відвідувати тренування. Список цих буковинців наведений у книзі «Довбуш» [10, с. 22].

Повернення до Чернівців учасників українських визвольних змагань – М. Купчанко, В. Кміта (Тіле), І. Кравчука, зміцнені фінансові можливості, і, як наслідок, оренда майданчику «Боїсько»*, на якому довбушанці займались з 6 години ранку, та, відповідно, інше ставлення до занять фізичними вправами та змагань дозволили вже восени 1923 року зайняти 7 місце у першості столиці краю.

Необхідно зазначити, що вище названий спортивний майданчик був на той момент єдиним в місті, що відповідав тогочасним вимогам.

Пропаганда фізичної культури і спорту серед учнівської молоді, залучання учнів середніх шкіл до фізичного гарту, розвиток фізичних якостей – сили, витривалості, швидкості тощо, виховання в них дисципліни, командного духу і гордості за власну націю під час тренувань і змагань стало одним з перспективних напрямів діяльності «Довбуша». Зацікавленість молоді у заняттях футболом, товариські відносини із старшими по команді, бойовничий настрій по відношенню до суперників, можливість безкоштовного тренування на найкращих на той час фізкультурних майданчиках міста забезпечили систематичний вплив молодих членів: С. (Коко) Тарко, М. Тарко, П. Довганчук, Б. Мандрик, М. Пестик, молодший Зотта та інші [10, с. 25].

В 1921 році в Чернівцях тренувались футбольні команди, які можна було поділити на національною ознакою та фаховою належністю – польська «Полонія», німецький «Ян», єврейські «Маккабі», «Гакоаг» та «Поале-Ціон», румунська «Драгош-Воде» і «Довбуш». До робітничих клубів належали «Баск» і «Яск». На весні 1922 року таких команд було вже 11 і вони були поділені на два класи.

Ще одним напрямом стала співпраця із товариствами на Галичині та Закарпатті. Першим виїздом за кордони Королівства Румунії стала участь «Довбуша» навесні 1925 року у товариській зустрічі із львівською футбольною командою «Україна». 26-28 червня 1925 року довбушанці стали учасниками VI Запорізьких Ігрищ (Українські Олімпіади) у м. Львів. Подією став фінальний матч між командами «Україна» (Львів) та «Довбуш» (Чернівці), що відбувся 28 червня 1925 року, який закінчився з рахунком 2:2. Саме так його назвали учасники змагань під час урочистого закриття та вручення нагород та медалей. На цих змаганнях виступали також представники Закарпаття та української діаспори Чехословаччини, Австрії та Германії. Особливістю такого заходу були загальні відкриті тренування, що проводили провідні фахівці з

різних колективів, обговорення та обмін думками з нагальних проблем, що були на часі: методика тренування голкіперів та нападників, тренування у зимово-весняний період, індивідуальна робота із гравцями тощо. Особисті зв'язки, що були зав'язані того часу згодом дали можливість підвищувати рівень майстерності тренерів та гравців, створювати та розвивати культурні відносини між українцями різних країн [2, с. 24; 3].

Крім спортивних заходів, на іграх були проведені ряд заходів освітньо-культурного напрямку. Зокрема, 29 червня 1925 року VI ігри завершилися українськими гостинцями (вечорницями – М.К.) за участі оперного співака В. Тисяка. Поважними гостями вечора стали гравці «Довбуша» [10, с. 32].

Під керівництвом активіста корпорації О. Шкраба майже одразу відновлюється культурно-освітня робота, зокрема того ж року (1920) члени «Запороже» прийняли рішення про виокремлення театрального гуртку та студентського хору в окреме товариство. До тих пір основними завданнями їх діяльності стали виховання любові до природи рідного краю та навколишньої краси; формування почуття прекрасного; оволодіння знаннями та вміннями творити прекрасне в житті. Розуміючи, що спів і його форма – хорове мистецтво є першоджерелом і основою всієї української музичної культури та забезпечує народність та масовість, «Запороже» синтезувало патріотичне та естетичне виховання студентства. Про це свідчив репертуар студентського хору, який складав потужний шар народних, релігійних та патріотичних пісень, в яких задовано світоглядну символіку, специфічну форму висловлювання, історичні події, характер народу, його ментальність, етичні засади, звичаєві традиції тощо. І ідея виокремлення не знайшла значну кількість прихильників. Тому члени «Запороже» не заклавши власні театральні та співочі гуртки, стали співорганізаторами музичного товариства «Буковинський Кобзар», який потім став повноцінним учасником громадського життя краю. Причому студенти стали наступниками найстарішого українського співацького товариства «Буковинський боян», що діяв на теренах краю. Якщо визначити мету його діяльності, то «Буковинський кобзар» поширював українську пісню, музику, театральне мистецтво, виховував у молоді патріотизм шляхом вивчення та широкого розповсюдження української музики та пісні. Зокрема народної, допомагав обдарованим аматорам плекати свої здібності та натхнення, сприяв їм у здобутті фахової освіти.

Щодо форм виховної та освітньої діяльності товариства, то вони поділялись на традиційні та спонтанні або не систематичні. До перших відносились щорічні концерти, які присвячувались до видатних дат та урочистих подій: Шевченківським дням, на честь Івана Франка, Лесі Українки, Юрія Федьковича, Ольги Кобилянської, Миколи Лисенка та інших видатних діячів української культури, вечори і театральні вистави. Першим потужним організованим заходом новоствореного товариства став вечір з нагоди 60-річчя від дня смерті Т. Шевченка, який відбувся 11 квітня 1921 року [9].

Тогочасна преса інформувала про певні проблеми в організації цього свята: влада довго не

давала дозволу на проведення концерту, програма декілька разів переглядалась цензурою. Проте, перше шевченківське свято після Першої світової війни справило враження не лише на українську публіку. Чинникам успіху став широкий репертуар вечору – «Заповіт» М. Вербицького, «Гамалія» І. Біликовського, «Ой одна я, одна» і «Вечір» М. Лисенка, а також «Коли нашу рідну хату» Я. Степового, «Фінал» Д. Січинського низка народних пісень «Вулиця» Ф. Колесси, увертюра до опери «Остання ніч» М. Лисенка та участь в концерті двох хорів, сольних виконавців, зокрема Ф. Лопатинської, і оркестру під керівництвом маестро К. Томоруга [5, с. 9-10].

В структуру подібних урочистостей входили доповіді або реферати про життєвий шлях, творчу і громадсько-політичну діяльність видатних людей. Наприклад, у травні 1925 року на вечорі, присвяченому І. Франкові, був оприлюднений реферат І. Стасюка за темою «Іван Франко як громадянин». Він же прочитав реферат «Т. Шевченко в світлі епохи» в березні наступного року на вечорі, проведеному «Буковинським кобзарем» на честь видатного поета. Протягом цього ж року перед концертами були організовані вечори та лекції, присвячені М. Лисенкові.

Це співова студентська спілка пропагувала творчу спадщину Ю. Федьковича, включивши у власний репертуар призабуті партитури на його слова: «Оскресни, бояне» Є. Мандичевського та «Гуляли» О. Нижанківського, «Золоті зорі» О. Нижанківського – О. Садагурського, «Як я, браття, раз сконаю» С. Людкевича, «Гей по горі» М. Вербицького – Ф. Колесси та інші.

Хор цього товариства відіграв важливу роль у вихованні молодого покоління, синтезуючи естетичний і патріотичний його напрямок шляхом зберігання і відновлення у людській пам'яті спадщини українських митців: ліричних пісень найстарішого буковинського композитора С. Воробкевича, вокальні твори на поезії Т. Шевченка, композиції М. Лисенка. З багатого лисенківського репертуару хор не раз виконував кантати «Бють пороги», «Радуйся, ниво неполітає», фрагменти з опер «Утоплена», «Остання ніч», «Тарас Бульба» тощо [1].

Студенти-запорожанці систематично приймали участь у благодійних концертах, допомагали у зборах коштів, серед таких заходів успіхом вінчалися збори на будову приміщення для Музею визвольної боротьби у Празі.

Отже, з метою створення умов для ефективного існування та охоплення більшої кількості активних членів, пропаганди власних засад та принципів академічна корпорація «Запороже» врахувавши досвід та профілюючи напрями діяльності, синтезувавши досягнення у патріотичному, естетичному, фізичному та громадському вихованні, виокремила провідні зацікавлення у тематичні секції, які згодом трансформувались у спеціалізовані спілки.

Підсумки діяльності української корпорації «Запороже» засвідчували зацікавленість буковинської молоді у її роботі, популярність саме цієї спілки серед представників студентства: на протязі 25 років мали право носити звання «запорожця» понад 600 українських студентів. Темі успіхів та досягнень цієї організації було присвячено статті в буковинській пресі, зокрема ма-

теріали О. Шипинського «Борімося – поборемо», А. Тарновецького «Чверть століття!», С. Поповича «Запорожці у визвольній боротьбі» [7, с. 3; 8, с. 3-5; 11, с. 2].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Нами проаналізовано процес виокремлення окремих громадських студентських організацій з українського академічного товариства «Запороже». Особливими формами діяльності стали тренування, змагання, участь у регіональних заходах. Отже, метою виокремлення стало – фізичний гарт молоді, виховання обізнаних, дисциплінованих, патріотично

налаштованих молодих осіб, популяризація фізичних вправ, різних видів спорту та розвиток мистецтва танцю тощо. Виконання завдань національного виховання, набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої моральної та міжнародної культури особистості, формування рис громадянина української держави, розвиненого духовно, фізично досконалого, із високим рівнем моральної, естетичної, правової, трудової, екологічної культури, вимагає докорінної перебудови виховної роботи у вищих закладах освіти.

Список літератури:

1. Буковинські народні пісні / Упоряд., вступна стаття та примітки Л. Яценка. – Київ: Видавництво Академії наук Української РСР, 1963. – 680 с.
2. Вацеба О. Спортивно-гімнастичний рух у Західній Україні (кінець 19 ст. – кінець 30 років 20 ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 «Теорія та методика фізичного виховання, спортивного тренування та оздоровчої фізичної культури» / Вацеба Оксана Михайлівна. – Київ, 1994. – 24 с.
3. Витив Я. Спорт. Запорожские игры. <http://www.lviv4you.com/html>
4. Гарас М. Историчний огляд і сучасний стан української освіти й культури на Буковині / М. Гарас // Самостійна думка. – Чернівці, 1934. – Р. IV. – Ч. 1. – С. 69.
5. Каменярі. – Чернівці, 1921. – 30 квітня. – С. 9-10.
6. Квітковський Д. Студенти / Д. Квітковський. – Мюнхен, 1949. – рукопис.
7. Попович С. Запорожці у визвольній боротьбі / Степан Попович // Час. – Ч. 1903. – 7 липня 1935. – Чернівці. – С. 3.
8. Тарновецький А. Чверть століття! / Ананій Тарновецький // Час. – Ч. 1903. – 7 липня 1935. – Чернівці. – С. 3-5.
9. Требик Д.Ю. Історія розвитку вокального мистецтва на Буковині у ХІХ – поч. ХХ ст. / Дмитро Юрійович Требик. – Чернівці, 2006. – 214 с.
10. Український Спортовий Клуб «Довбуш»-Чернівці та український спорт на Буковині 1920-1940 рр. – Чикаго, Балтимор, Філадельфія, Торонто, 1984. – 126 с.
11. Шипинський О. Борімося – поборемо / О. Шипинський // Час. – Ч. 1903. – 7 липня 1935. – Чернівці. – С. 2.

Кожокар М.В.

Черновицький національний університет імені Юрія Федьковича

АСПЕКТЫ ТРАНСФОРМАЦИИ НАПРАВЛЕНИЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МОЛОДЕЖНЫХ ОБЩЕСТВ В НОВЫЕ СТУДЕНЧЕСКИЕ ОРГАНИЗАЦИИ (БУКОВИНА, МЕЖВОЕННЫЙ ПЕРИОД)

Аннотация

В статье проанализированы направления деятельности украинской академической корпорации «Запороже». Указано, что после ее восстановления в 1920 году такие направления, формы и методы работы расширились и разнообразились, трансформировались и консолидировались. Доказано, что физическое воспитание является одним из наиболее значимых векторов в деятельности общества. Особыми формами деятельности стали тренировки, соревнования, участие в региональных мероприятиях. Определено, что традиция сотрудничества с другими общественными организациями края выделяется как характерная черта большинства студенческих организаций.

Ключевые слова: развитие искусства; воспитательная деятельность; физическая закалка; форма; ежегодные концерты.

Kozhokar M.V.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ASPECTS OF THE TRANSFORMATION OF THE ACTIVITIES OF THE YOUTH SOCIETIES IN THE NEW STUDENT ORGANIZATION (BUKOVINA, THE INTERWAR PERIOD)

Summary

The article analyzes the activities of the Ukrainian academic corporations «Zaporozhe». Stated that after its restoration in 1920, following directions, forms and methods of work have expanded and diversified, transformed and consolidated. It is proved that physical education is one of the most important vectors in the activities of the society. Special forms of activities training, competition, and participation in regional events. It was determined that the tradition of cooperation with other public organizations of the region stands out as a characteristic feature of most student organizations.

Keywords: development of art; educational activities; physical hardening; form; annual concerts.